

ВАСОЈЕВИЋЕ И ВАСОЈЕВИЋИ

Сва су зеља више-мање
при струцима од купуса
или штетна, или крива
ил' предуга, или куса;

Васов траг је једрог здравља,
лијепијех црта лица;
он је стожер Рашкој земљи
и китна јој перјаница.

Никола I Петровић Његош

Васојевиће је географски појам који подразумева простор у источном дијелу Црне Горе (источни дио Комова и Лимска долина са околином), који су у прошлости доминантно насељавали припадници племена које се зове Васојевићи. По Комовима, чији су се планински врхови некада звали Холмија (Брда), васојевићко подручје неки зову Холмија¹. Са орографског становишта простор Васојевића је окружен сплетом веома високих планина динарског система: са западне стране то су Морачки висови и Бјеласица (Црна глава 2139 м, Зекова глава 2117 м); са јужне стране – обронци Проклетија, Комови (2487 м), Маглић (2142 м), Жијева глава (2129 м), Зелетин (2112 м); са источне стране – Богићевица (2501 м), Маљенецинат (2275 м), Чакор (2040 м), Планиница (2077 м), Ваганица (2112 м), Мокра (1968 м), Сјекирица (1990 м), Мургаш (1868 м), Смиљевица (1963 м); и са сјевера – Турјак (1461 м). Територија Васојевића је богата воденим изворима и ријечним токовима од којих су ријеке Лим и Тара двије највеће ријеке које карактерише изузетна чистоћа и брзи проток.

Васојевићи су се као племе формирали у Лијевој Ријечи, због чега се ово мјесто сматра колијевком свих Васојевића, а Лијева Ријека је добила назив по истоименој ријечи која се формира у подножју комских планина, са јужне стране, тече према југу и улива се у Морачу. Племо Васојевићи се први пут помиње 1444. године у матичној Лијевој Ријечи². Почетком 18. вијека Васојевићи из Лијеве Ријеке насељавају долину Лима са околином, и од тада па до данашњих дана, и овај простор је саставни дио територије Васојевића. Васојевићка насеља се протежу од Вјетерника спрам Братоножића, до Бихора близу Бијелог Поља, затим од Матешева на Тари до Новшића према Плаву. Крајњим тачкама свога простора Васојевићи сматрају: «Од Јаблана (испод Вјетерника) до Тифранске клисуре испод Берана према Бихору», или : «Од Ножице у Лијевој Ријечи до ријеке Љешнице испод Берана».

Васојевићи су изузетно здраво и етнички чисто племе, које се од свог постанка множило и развијало као јединствена (племенска) цјелина, просторно ширило и играћивало у заједницу са свим обичајним

¹ Радомир П. Губеринић, *Кнез Никола Васојевић*, Ступови, Андријевица, 1997, с.5-11.

² Др Радослав Вешовић, *Племо Васијевићи у вези са историјом Црне Горе и племенским животом сусједних брда*, КАН, Сарајево, 1935, с. 76. и 84-85.

обилежјима, и досљедно његовало традицију о свом поријеклу од Немањића. За грађане поријеклом из Васојевића који живе ван територије Васојевића, године 1990. основано је завичајно удружење под називом Удружење Васојевића, са сједиштем у Београду, и покренут лист «Глас Васојевића»³. А 30. маја 2000. године основано је Удржење Васојевића «Васо» са сједиштем у Лијевој Ријеци⁴. Подружнице удружења Васојевића формиране су у Савином Селу у Војводини (1991) и Подгорици.

Поријекло Васојевића

Као што то показује шема родослова, који слиједи, у лози Немањића налази се име Стефана Васоја, сина Стефана Константина (унука краља Милутина),⁵ по којем су Васојевићи добили своје племенско име. У дијелу родослова Немањића, на који се надовезује родословно стабло Васојевића, налазе се слједећа имена: **Стефан Немања → Стефан Првовјенчани → Стефан Урош I → Стефан Урош II (краљ Милутин) → Стефан Константин.**

Према неким другим изворима, који се не позивају на историографију, већ произилазе више из усмених предања, на лозу Немањића се надовезује лоза Васојевића такође преко Стефана Васоја, који је наводно могао бити унук Немањиног сина Вукана⁶, а син Стефана Константина. Алтернативно према истој тој (изведеној) шеми, Васоје је могао бити син краља Радослава, односно унук Стефана Првовјенчаног. Међутим, аутор ове књиге се није определио ни за једну од ове двије варијанте, и то из слједећих разлога. Према историографској шеми лозе Немањића⁷, не постоји име Стефана Васоја у огранку Вуканова потомства, а посљедњи Вуканов потомак⁸, био је - Стефан Никола, жупан, те отпада могућност да је Стефан Васоја могао бити Вуканов потомак. С друге стране, ни поменута друга могућност није прихватљива, јер она приказује Васоја као сина краља Радослава, а краљ Радослав, који се пред крај живота замонашио и промијенио име у монах Јован, није оставио мушко потомство. На основу историографске шеме лозе Немањића и других

³ «Глас Васојевића» број 1/1990.

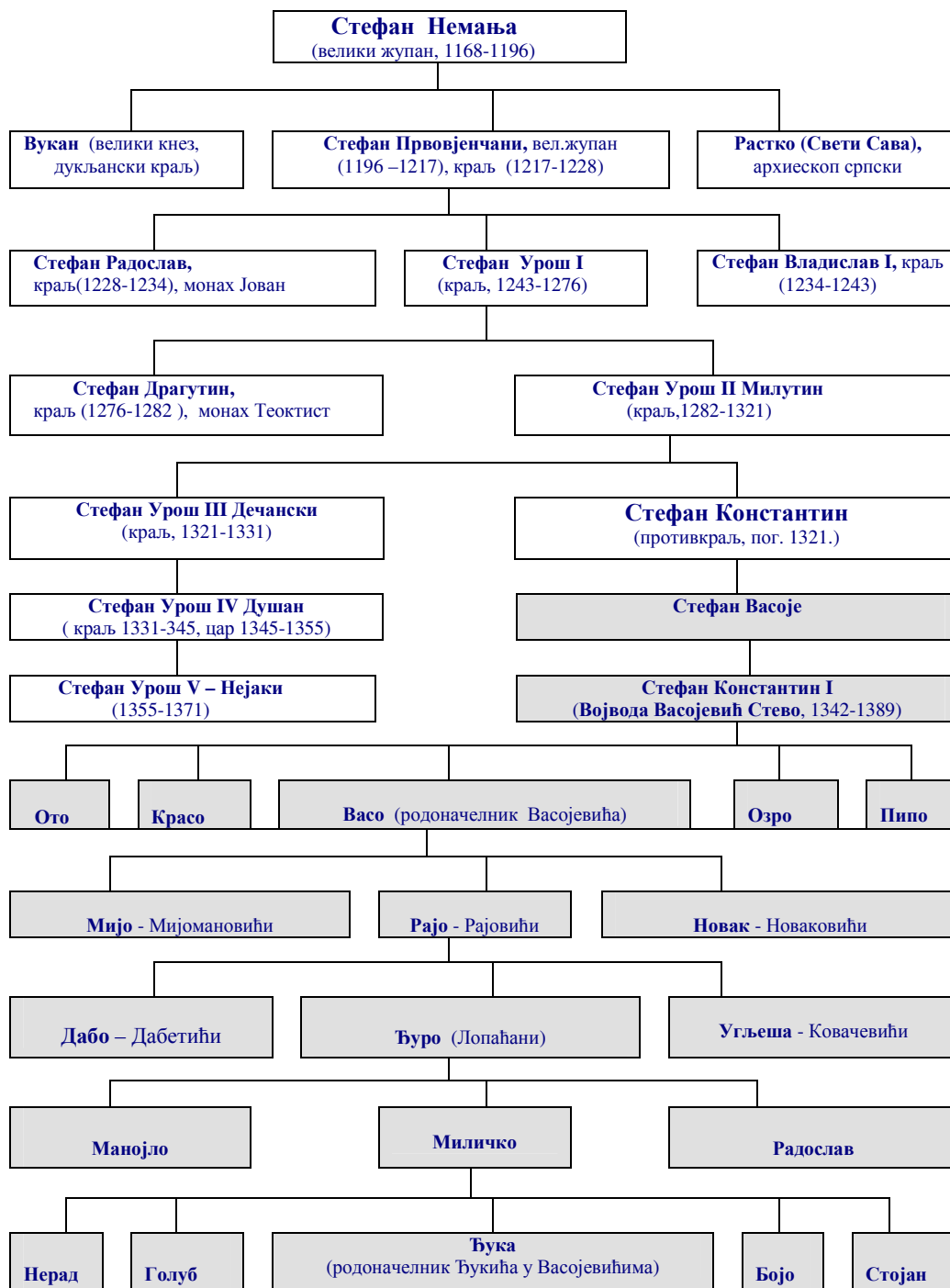
⁴ Удружење Васојевића «Васо» Лијева Ријека, Комови-Андријевица, 2006, с.13.

⁵ Др Милош Благојевић, *Србија у доба Немањића од кнежевине до Царства: 1168-1371* (с.226-228), ТРЗ «Бајат» -ИРО «Београд», 1989.

⁶ Глас Васојевића, 14/2004.

⁷ Др Милош Благојевић, *Србија у доба Немањића*, ТРЗ «Бајат» - ИРО «Београд», с. 226-228.

⁸ Вукан је имао четири сина: Ђорђа (улцињски кнез 1241, дукљански велики кнез 1242, дукљански краљ 1248. године), Стефана (дукљански краљ, који је подигао Манастир Морачу 1252. године), Димитрија (жупан, а потом монах под именом Давид, 1286. године) и Владина. Димитрије је имао сина Вратислава, Вратислав Вратка (кнез), а Вратко сина Николу (жупан) и кћерку Милицу која се удала кнега Лазара.

расположивих података о прецима Васојевића, произилази логичан закључак - да су Васојевићи потомци **краља Милутина**. Јер, према поменутој историографској шеми лозе Немањића, Стефан Урош II (краљ Милутин) је имао два сина: Стефана Уроша III Дечанског и Стефана Константина који је био противкраљ Стефану Дечанском. А син Стефана Константина је био Стефан Васоје по којем су Васојевићи добили своје племенско име⁹. Према томе, заједничка шема лозе Немањића и Васојевића која је приказана у овој књизи, је направљена обједињавањем историографске шеме лозе Немањића¹⁰ и шеме која је штампана у листу *Глас Васојевића* 14/2004, с тим што су извршене извјесне корекције које су напријед истакнуте. Поред тога, у овом (другом) издању књиге, извршена је још једна измјена у поменутој родословној шеми Васојевића, тако што је изостављено име Стефан¹¹, јер није сасвим извјесно да је постојао овај Немањин потомак. Наиме, Немања и скоро сви његови потомци имају испред свог имена придодато *световно име Стефан (Стеван)*, а за Васојевог сина постоји само световно име Стефан, али нема рођеног имена.

Према томе, Васојев син је био Стефан Константин I (војвода Васојевић Стево), а син Стефана Константина I – **војвода Васо**, који је *родоначелник Васојевића*. Према широко прихваћеном предању које је постало и прихваћеном предању које је постало и народно вјеровање, Стефан Константин I је, поред Васа, имао још 4 сина: Ота, Краса, Озра и Пипа. Исто предање каже, да је од Озра настало племе Озринићи, од Пипа – Пипери, а Хото (Ото) и

Војвода Васојевић Стево
(Рад сликара Луке
Мартиновића)

⁹ Краљ Никола се једно вријеме «нетактички» односио према војводи Лакићу Војводићу (Кастратовићу), па су тим поводом неки Васојевићи са њим водили расправу, и упозоравали га да води рачуна како са њима поступа, јер су они од доброг соја, односно блиски род са силним царом Душаном. «Ако ће он лијепо, добро јес' неће ли како хоће, граница ни се зна, па га нека тамо, а ми овамо и овесели Боже». Ова полемика Васојевића са књазом управо потврђује оно што се налази у шеми родослова Њемањића и Васојевића, према којој је Стефан Васоје био братанац силног цара Душана. О томе свједочи и друго предање према којем је Стефан Васоје једно вријеме, као дјечак, био на двору цара Душана, а када је одрастао он је пратио цара у биткама и био са њим на свим зборовима. «А након што је Стефан Васоје стекао ратничко искуство, цар Душан га је поставио за војводу у Сјеници» (Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с.33).

¹⁰ Др Милош Благојевић, *Србија у доба Немањића*, ТРЗ «Бајат» - ИРО «Београд», с.226-228.

¹¹ Име Стефан је грчког поријекла са световним значењем коју су Немњићи додали испред свога имена. *Стефан* на српском језику значи – краљевство или круна.

Красо су примили арбанашку вјеру и од њих воде поријекло арбанашка племена Хоти и Краснићи. Постоји предање да је Васов отац био извјесни Стеван Мусић, али оно није прихватљиво, јер је Васов отац Стеван (у приказаној шеми Стефан Константин I) погинуо у Косовском боју 1389. године, а Стеван Мусић се вратио жив после Косовске битке¹². О учењу Васојевић Стева на Косовском боју свједоче следећи стихови народне пјесме:

Сједе Стеван на коња ђогата,
А слуге му барјак додадоше,
На барјаку од злата јабука,
И дванаест од злата крстова,
И икона ангел Михаила,
Крсно име Васојевић Стева.

По једном предању, преци Васојевића су се након пада немањићке државе, склањали на слободну територију Херцега Стјепана, а предак Васојевића, Васо Константинов, је преко Братоножића дошао на Ножицу у Лијевој Ријеци, и ту се настанио¹³. Друго предање каже, да се Васо доселио на Ножицу после Косовске битке, након што је његов отац војвода Стево (у шеми: Стефан Константин I) погинуо у Косовском боју¹⁴. По Васу Ножица је касније названа Васова Ножица, а по Ножици, Васо је прозван Васо Ножицки. Предање каже, да је Ножица добила име по томе што се Васо, стигавши у ово мјесто, ослонио на једну ногу, осмотрио околину, и изјавио - да ће се ту настанити и живјети. Васова кућа на Ножици је «била са десне стране Љевајског потока, гдје овај улази у

¹² Стеван Мусић не припада Немањићима, већ је био сестрић цара Лазара. Иако народна пјесма о Стевану Мусићу говори да је погинуо на Косову, ипак то није истина, јер се петнајест година после Косовског боја његово име помиње у Дубровнику, гдје је боравио као гост и штићеник дубровачке општине и властеле. (Томаш Катанић, *Васојевићи - историјска збивања*, Комови, Андријевица, 2004, с.29.)

¹³ Према једном предању о постанку Васојевића, када се Васо са још два своја брата доселио испод Комова, угледавши са западне стране Лима бијеле врхове Кома, озарен природном љепотом околине узвикнуо је: «Ах! Ови крајеви што се открише пред мојим очима, ова висока планина, то је оно што нам треба, то је оно зашта смо издражали тако тешко путовање. Изгледа да ће нас ова планина примити са њежним осмјехом и дати нам нову домовину, колијевку наших синова и ново покољење Словена које ће бити велико и силно. Тамо има воде у изобиљу, онамо потоци скачу као дивокозе са литице на литицу, спуштајући се у ливаде. Онамо ћемо тјерати на пашу наша стада. ... Ту ћемо наћи земљу издашну према онима који је умију обрађивати.... Напријед, браћо ја вјерујем нигдје боље наћи нећемо». (Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, с. 34-44.)

¹⁴ Обично се сматра да се Васо на Ножицу доселио само са својом породицом. Према једном предању, међутим, које се сматра доста реалним, Васо се на Ножицу доселио као кнез и већ стар човјек и тада са собом, поред своје породице, довео је и своје саплеменике, Васојевиће (Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с. 30.)

ријеку, а црква с лијеве, гдје је једно старо гробље на Ножици, а обоје с десне стране ријеке. Том мјесту Васојевићи одају поштовање у причама. Но чудим се што ова мјеста нијесу заграђена ...». Овим ријечима прота Милош Велимировић у књизи *На Комовима*, описује мјесто гдје је била Васова кућа и Васова црква. Васова црква на Ножици је утемељена крајем 14. вијека, а обновљена је и освештана 2002. године¹⁵ и зове се Црква светог архангела Михаила. У овој цркви се налази саркофаг са Васовим моштима, а на саркофагу пише *Војвода Васо Васојевић*. Васови потомци су биолошки били веома здрав и прогресиван род који се веома брзо множио, те је, поред Ножица, на ширем подручју Лијеве Ријеке убрзо формирао села: Лопате, (Лијеву) Ријеку, Ками, Душке, Љевају, Птич, Грби До и Тузи, а касније и насеља Слацко, Ступови, и Ханови¹⁶.

Панорама Лијеве Ријеке (2006)

Према једном извору Васово име се помиње 55 година послје Косовског боја, а то је 1444. година¹⁷. И рукописној заоставштини Томаша Катанића (прва половина 20. вијека) налази се сљедећи запис: «Први пут се

¹⁵ Чин освећења Васове цркве обавили су митрополит црногорско-приморски Амфилохије и епископ будимљанско-никшићки Јоаникије, уз бројно друго свештенство.

¹⁶ Прота Милош Велимировић, *На Комовима*, Комови- Андријевица, 2000, с. 55-56 .

¹⁷ Димитрије В. Ђукић, *Братство Ђукића у Васојевићима*, Титоград, 1988, с. 26 (Према: Књига судског архива у Котору с. 334.). У књизи др Радослава Вешовића *Плеће Васојевићи у вези са историјом Црне Горе и племенским животом Брда* (КАН, Сарајево, 1935, с. 76 и 84-85) се истиче да се и плеће Васојевићи помиње први пут 1444. године. (Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с.97.

Васојевићи помињу 1444. године у Кучима, крај града Медуна, као поданици Србије. После пада Србије они су се повукли у Комске горе, гдје остају неизвјесни све до пред крај 16. вијека. Хроничари који их помињу у ово вријеме, кажу, да не признају турску власт, већ живе слободно и независно под управом својих кнезова»¹⁸. У *Историји народа Југославије* стоји да су средином 15. вијека Црној Гори од катунских насеља и ранијих села, формиране територијалне јединице од којих ће касније постати племена. А прва брдска племена Бјелопавлићи, Кучи,

Војвода Васо Ножицки
(Рад сликара Луке Мартиновића)

Васова црква на Ножици -
- Свети архангел Михаило

Пипери, као и Хоти у Малесији, помињу се у писаним материјалима 1485. године¹⁹. Како је племе Васојевића настало на Ножици на простору тада већ постојећег и знатно старијег племена Куча, оно је у најбољем случају могло бити оформљено у другој половини или крајем 15. вијека.

Васо Костадинов имао је 4 сина: Новака, Раја, Мија и Ђура. Најмлађи Васов син Ђуро напустио је Лијеву Ријеку и прешао у Зету, а од Новака, Раја и Мија Васова у Лијевој Ријечи, постала су бројна братства, којих данас има 211, те су Васојевићи и данас и од раније, *највеће српско племе* у Црној Гори, Србији и другим српским територијама²⁰

Од Новака Васова је настало сљедећих 50 братстава:

Ацићи	Ђулафићи	Лаковићи	Миликићи	Пређићи	Томовићи
Асановићи	Драговићи	Лакушићи	Мимовићи	Рачићи	Вукадиновићи
Бабовићи	Дујовићи	Кићовићи	Мишковићи	Радевићи	Вукићи
Бакићи	Дуровићи	Љубићи	Митровићи	Радивојевићи	Вуковићи

¹⁸ Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с.97.

¹⁹ *Историја народа Југославије, књига II, Просвета*, Београд, 1960, с.153.

²⁰ Од Немање до Васа – три гране истога коријена, *Глас Васојевића*, бр.14, Београд, 2004.

Бандовићи	Ђекићи	Малевићи	Мујовићи	Радојевићи	Зековићи
Боричићи	Ђековићи	Мањићи	Николићи	Радоњићи	
Бркљићи	Ивановићи	Марнићи	Оровићи	Радосављевићи	
Бутрићи	Јелићи	Матовићи	Отовићи	Радуновићи	
Цакићи	Кочановићи	Мијушковићи	Пантовићи	Салевићи	

Од Мија Васова настали су Мијомановићи којих данас има укупно 33 братства:

Бајићи	Јочићи	Мишковићи	Бојићи	Стијовићи	Туровићи
Делевићи	Јоксимовићи	Лепосавићи	Саичићи	Вукићевићи	Шарбајићи
Цемовићи	Јововићи	Недићи	Масловарићи	Вучељићи	Штицаљи
Ђеранићи	Крушчићи	Нововићи	Губеринићи	Ђерковићи	
Ђорци	Марковићи	Савовићи	Малишићи	Вујовићи	
Дубаци	Мићовићи	Зечевићи	Фатићи	Вуковићи	

Рајо Васојев је имао три сина, од којих су се развила три огранка братстава: од Даба Дабетићи, од Раја – Рајевићи, а од Угљеше – Ковачевићи. У оквиру огранка Дабетића данас има 35 братстава:

Арсенијевићи	Дрндари	Ивановићи	Ласковићи	Нововићи	Роснићи
Бакићи	Ђекићи	Којићи	Лашићи	Осмајлићи	Станићи
Ђировићи	Ђолевићи	Кубуровићи	Лазаревићи	Палевићи	Станисавићи
Дабетићи	Гарчевићи	Лабовићи	Лекићи	Протићи	Зоњићи
Делетићи	Грозданићи	Лакићевићи	Мирчићи	Радуновићи	Журићи
Драгојевићи	Илићи	Лалићи	Митровићи	Рајовићи	

У оквиру огранка Ковачевића данас има 33 братства:

Аковићи	Ђуришићи	Мартиновићи	Обрадовићи	Симовићи	Вулићи
Алетићи	Јојићи	Медоњићи	Оташевићи	Станићи	Зекићи
Бацановићи	Јукићи	Мићовићи	Плавшићи	Шаровићи	Царевићи
Брадићи	Кастратовићи	Микетићи	Ракићи	Таићи	
Дедовићи	Катанићи	Миловићи	Ружићи	Војводићи	
Ђиновићи	Маријановићи	Новичићи	Савићи	Вуксановићи	

А огранак Рајевића, који се другачије зову Лопаћани, је најбројнији, јер има укупно 60 братстава:

Алексићи	Јелићи	Миковићи	Радовићи	Томовићи
Бојовићи	Јолићи	Милошевићи	Радивојевићи	Угреновићи
Боричићи	Јовановићи	Мирковићи	Радосављевићи	Васовићи
Чукићи	Караџићи	Мишовићи	Радовановићи	Вешовићи
Драговићи	Киковићи	Мушикићи	Радуловићи	Вугделићи
Ђетковићи	Лабани	Нерадовићи	Радуновићи	Вуканићи
Ђукићи	Лалевићи	Нововићи	Радичевићи	Вукашиновићи
Ђоковићи	Маријановићи	Одовићи	Ракетићи	Вуковићи
Фолићи	Марковићи	Павићевићи	Саковићи	Вукићевићи
Голубовићи	Марсенићи	Пејовићи	Спасојевићи	Вулевићи
Илијићи	Машовићи	Перовићи	Стојковићи	Зулевићи
Ивановићи	Мијовићи	Поповићи	Шиковићи	Стојановићи

Паралелно са умножавањем Васојевића, јавила се потреба и за новим животним просторима, те се васојевићко племе из Лијеве Ријеке ширило према сјеверу и истоку око Комова и дуж Лимске долине, при чему су асимилирани стари житељи Србљаци на том простору (Лужани, Букумире, Мацуре, Шпање и Латине)²¹. Претпоставља се да су двије околности утицале на просторно ширење Васојевића из Лијеве Ријеке према сјеверу и истоку. Прва се односи на сеобу Срба под Арсенијем Чарнојевићем 1690. године, када је високи проценат Србљака, због турском зулума напустио простор око Лима, па је земља остала без чифчија. А године 1707. арбанашко племе Клименти су изненада и неочекивано напали и опустошили Будимљанску долину (подручје око Берана). На позив кнеза Антонија Лужца, поп Катана окупи своје Васојевиће, пређе Лим, сустигне и тотално потуче Клименте код мјеста званог Крчево код Загорја, и посијече њиховог војводу Ђеку Климента, а преживјеле отјера натраг преко границе²². Овај догађај се догодио 12. септембра по новом календару 1707. године. По једној другој верзији, Љворечани су на овај дан, мада се не помиње и година, потукли турску војску из Пећи, коју су предводили Мустај-паша Махмутбеговић и Осман-паша Арапин. Предвођени овим пашама, турска војска је изненаданапала и заузела Лијеву Ријеку. Пошто су у околна мјеста склонили своју чељад, Васојевићи, које су предводили Вук Брајотић и Вук Маринковић, као харамбаше, изненада нападну и потпуно разбију турску војску²³. Након тога Вук Брајотић потјера Мустај-пашу Махмутбеговића, којег стигне и посјече код Котичке клисуре, а Вук Маринковић такође потуче и ликвидира Осман-пашу Арапина на Турјаку. У знак захвалности Богу за ову срећну побједу, Васојевићи овај дан – свети Александар Невски²⁴, узеше за своју другу славу, или како се то каже за преславу. Но, како су Полимље и Будимље већ били веома разријеђени Србљацима због сеобе под Арсенијем Чарнојевићем, а Васојевићи су се послје извојеване побједе осјетили да су јако племе, они су населили долину Лима и околину, чему се, наравно, нијесу противиле плавске и гусињске аге, јер је

²¹ Српска краљевска академија, *Васојевички закон од дванаест тачака*, књига 29, Београд, 1929, с. 9-13.

²² Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с.55-56.

²³ Вук Брајотић и Вук Маринковић су били васојевићки прваци у првој половини 18. вијека (Батрић Марјановић, *Васојевићки главари – неколико портрета*, репринт издања из 1928. године, Андријевица, 1993, с. 11-14. и 29-32.

²⁴ Александар Невски (1220-1263) је био руски монах и велики кнез Владимира и Новгорода од 1236-1263. године. Војно је поразио Швеђане на Неви 1240. године, по чему је добио и надимак *Невски*, а потом је поразио и немачке витезове на залеђеном Чудском језеру 1242. године.

земља била остала без чифчија²⁵. Према томе, Васојевићи из Лијеве Ријеке су населили долину Лима у првој половини 18. вијека, те се од тада и

Свети Александар Невски

овај простор сматра подручјем Васојевића. То, наравно, потврђују и историографски подаци. Послије извршених сеоба српског народа (1690 и 1737/38), Васојевићи из Лијеве Ријеке и Поткомља, као и друга племена из Брда и подручја Старе Црне Горе, масовно насељавају долину Лима. Прво су *Рајовићи* населили: Божиће, Коњухе, Присоју и Трешњево, послије њих су *Новаковићи* дошли у Слатину и Забрђе, док су *Мијомановићи* најдубље продрли у долину Лима, населивши Веничку и Буче. А након Васојевића пристизала су су и остала братства: Кучи, Пипери, Братоножићи, Ровчани, Морачани и други²⁶.

Административна подјела Васојевића

Још од насељења Лимске долине, Васојевићи су били компактна цјелина која је, иако узнемиравана сталним препадима Турака и Арнаута, у својој даљој историји успјела да сачува свој племенски идентитет и територијалност. Према турским пописним дефтерима, Турци су освојили Васојевиће 1455. године и ставили га под своју управу у оквиру Скадарског пашалука. Од насељења долине Лима Васојевићима (почетком 18.вијека) па до половине 19. вијека, подручје Васојевића чине: Горње Васојевиће (Лијева Ријека, Баре Краљске и Врањештица) које је практично било слободни крај, и Доње Васојевиће (долина Лима) које је било под Турцима. Године 1859. Васојевиће је припојено Црној Гори, што је и формално озваничено Берлинским конгресом 1878. године, када је Васојевићка цјелина административно подијељена тако што је Горњим Васојевићима припојен још *Андријевички крај са Полимљем и Злоречицом*. Доњи Васојевићи (раније Доња нахија), који су тада били под турском управом, обухватају простор око Берана²⁷ (Будимљанска жупа), и протежу

²⁵ Прота Милош Велимировић, *На Комовима*, Комови Андријевица, 2000, с. 57-60.

²⁶ Миодраг Јоксимовић, *Народна војска Васојевића 1858-1918*, Ступови, Андријевица, 1997, с. 21-26.

²⁷ Беране је као градско насеље основано 1862. године и постало центар Будимљанске жупе, а касније Доњих Васојевића. Андријевица је, међутим, прво била племенско сједиште матице Васојевића, а након подјеле Васојевића на Горње и Доње Васојевиће, Андријевица је административ-управни центар Горњих Васојевића (Миодраг Јоксимовић, *Народна војска Васојевића 1858-1918*, Ступови, Андријевица, 1997, с. 25).

се долином Лима од испод Трепче и Папратнице ниже од Ријеке Марсенића, а затим према сјеверу долином Лима и околним планинама све до Лешнице испод Бијелог Поља и Фемића капетаније. Још из времена кнеза Милутина сачуван је пропис који говори о граници Васојевића: «Небо Богу, цару сва земља, а Васојевиће - од Ножице до Лешнице навијек и амин»²⁸. На карти Васојевића која слиједи, Гусиње и Плав са околином (Горње Полимље) нису у оквиру граница Васојевића, јер

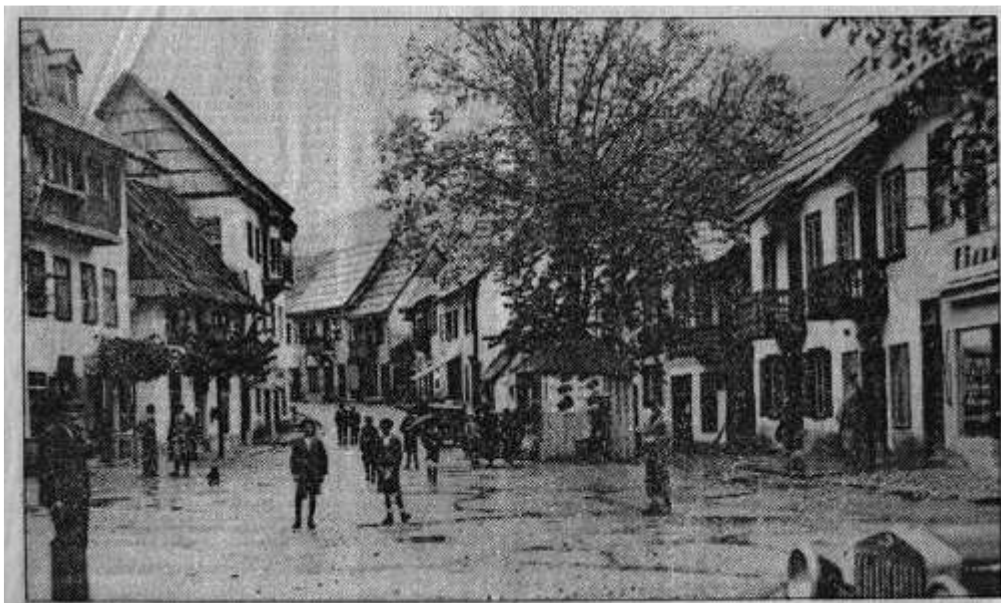

су тада били турски ентитети, и то под влашћу гусињских и плавских бегова (потурице) све до 1913. године. У ствари све до 1859. године читава Лимска долина је била под турском управом, коју су плавско-гусињске спахије²⁹ звале Гусињском нахијом, а од 1859. па до 1913. године. У ствари све до 1859. године читава Лимска долина је била

²⁸ Српска краљевска академија, *Васојевички закон од дванаест точка*, књига 29, Београд, 1929, с.1-8.

²⁹ Плавско-гусињске спахије (аге и бегови) воде поријекло од једне споредне гране Црнојевића који су касније, да би задржали своје спахилуке, прешли у ислам (Историја народа Југославије, друга књига, Просвета, Београд, 1960, с.155.).

под турском управом, коју су плавско-гусињске спахије³⁰ звале Гусињском нахијом, а од 1859. па до 1913. године, ова нахија се свела само на подручје Плава и Гусиња са околином. Наравно, под турском управом све до 1913. године, остала је и Будимљанска жупа (Доња нахија), односно Доњи Васојевићи. Васојевићи су, међутим, у Првом балканском рату ослободили и ове дјелове свога подручја, те су и они од тада подручје Горњих Васојевића и уједно Црне Горе. Од половине 19. вијека, у Горње

Изглед центра Андријевице тридесетих година 20. вијека

Васојевиће спадају и повелике групе насеља са српским житељима мјешовитог (племенског) поријекла (Велика и Шекулар) која са племеном Васојевића чине једну административну цјелину³¹. Село Метех је било под турском управом до 1912. године, али је све до друге половине 19. вијека било насељено искључиво Србима³², такође мјешовитог поријекла, од којих су у Десном Метеху само Ђукићи и Лабовићи припадници

³⁰ Плавско-гусињске спахије (аге и бегови) воде поријекло од једне споредне гране Црнојевића који су касније, да би задржали своје спахилуке, прешли у ислам (Историја народа Југославије, друга књига, Просвета, Београд, 1960, с.155.).

³¹ У монографији «На Комовима» (написана је 1892. године), прота Милош Велимировић (на страни 44.) наводи податак да у Шекулару, односно срезу који се зове Ломни Шекулар - нема ниједног Васојевића. Међутим, треба имати резерве за ову тврдњу, јер др Јагош Вешовић у студији «Племена Васојевића» која је штампана 1935. године, каже да у Велици и Шекулару постоји повелики број насеља мјешовитог племенског поријекла, а у селу Мезгаљу, које такође припада Шекулару, има 35 кућа васојевићких братстава.

³² Прота Милош Велимировић, *На Комовима*, Комови Андријевица, 2000, с.22-23.

племена Васојевића, а од свих Срба у Метеху највише кућа, односно породичних домаћинстава је било у Ђукића. Исто тако и Горња Села у саставу Доњих Васојевића насељена су братствима другачијег поријекла у односу на праве Васојевиће. Јагош Вешовић у студији «Племена Васојевића» констатује, да у оваквим насељима са братствима другачијег поријекла од Васојевића, никада нијесу долазиле до изражаја племенске индивидуалности, као што је то био случај у крајевима Старе Црне Горе, већ су се сва братства уклапала у васојевићке обичаје и начин живота, који су у суштини српски обичаји (прим. аутора).

Војевања Васојевића

Кроз историју Васојевића продефиловала је читава плејада истакнутих људи: главара и јунака, кнезова и свештених лица, прегалаца и снажно надахнутих народних бунтовника, чији је глас, како рече др Јагош Вешовић у својој студији *Племена Васојевића*, одјекивао са извора Лима код Комова преко старе Србије до иза Јавора и Црном Гором до Ловћена. Ти људи су достојанствено обликовали етнички лик племена Васојевића и његову улогу у очувању слободе и егзистирања током своје историје. Од досељења у Лијеву Ријеку па до коначног припајања Црној Гори, Васојевићи су током своје дугогодишње борбе за слободу «исписали» бројне славне странице свога племена. Удруженим снагама у бици на Суводолу код Сјенице 1809. године, Карађорђеви устаници (било их је око 700) и Брђани, међу којима су били најбројнији Васојевићи, до ногу потукоше Турке. За овај подвиг Васојевићи и остали Брђани у знак признања на Видовдан добише више барјака од Карађорђевих устаника, које су надаље чували и носили у ратовима све до коначног ослобођења од Турака и припајања Црној Гори (1858). Том приликом развијен је и пободен један барјак на самом извору Лима поред Плавског језера, јер је Карађорђе имао намјеру да ослободи и Плав и Гусиње, али га је у томе спријечила погоршана ситуација у Србији, те је под хитно морао да се врати³³.

Постоји предање, да се први барјак Васојевића везује за вријеме пећког патријарха Арсенија III Чарнојевића, који је негдје с јесени 1689.

³³ Подјела барјака Васојевићима и осталим Брђанима вршена је на масовном и свечаном скупу у Краљштини гдје се било окупало «мало и велико, старо и младо» који су хтјели да виде своје војводе и чују њихову ријеч. Говори војвода и диоба барјака били су праћени великим народним весељем и пуцњавом из пушака. Барјаке су делили Карађорђево војводе Хаци продан, Рака Љевајац и Чолак Симоновић, а од Васојевића барјаке добише: Милош Вешовић из Лијеве Ријеке, Радослав Вулевић из Трешњева, Ново Драговић, Величко Томашевић из Лушца, Алекса Краговић из Петњика, Перко Пешић из Лубинца, Арије Чукић из Трешњева и један Лабан, предак Угреновића из Грачанице (Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, с. 48, 158-159 и 187-188.)

године дао барјак васојевићком свјештенику Петру Ковачевићу познатог под именом поп Катана. Барјак је био црвене боје са три крста, украшен златножутим везом. Поп Катана је касније изабран за књаза Васојевића, који је столовао у Лијевој Ријечи све до 1728. године, када је владарску титулу књаза преузео његов син Раич, а послје Раича књажеви су били његови синови: Мирчета (до 1768. године) и Милутин (1768-1791)³⁴. Васојевићки књаз 1841. године био је Никола Васојевић Милошевић, родом из Лијеве Ријеке (1787-1844). У вријеме ових књажева Васојевићи су само формално признавали султана, и одржавали добре односе са скадарским везиром, али данак «готово никад нијесу плаћали». Међутим, послје смрти књаза Милутина 1791. године, Турци су поново покорили Васојевиће и све до 1825. године за војводе су постављали «своје људе». Године 1825. војводство у Васојевићима је преузео Симо Војводић (Кастратовић), који се ставио на чело племенске струје чија је парола

Игуман Мојсије Зечевић
(1780-1850)

била: «Борба за слободу Васојевића у границама Милутина кнеза», а за Турке и пријатељство са њима није хтио ни да чује³⁵. У то вријеме у манастиру Ђурђеви ступови био је игуман Мојсије Зечевић. Овај игуман је био веома даровит, енергичан и предузимљив човјек, те је као такав, био на челу племена Васојевића пуних 30 година. Период његове духовне и световне владавине у Васојевићима се подудара са периодом владавином Петра II Петровића Његоша. Значајно је истаћи – да је игуман Мојсије Зечевић док је био на челу Васојевића успио да окрене скоро читаво своје племе према политици војводе Сима Кастратовића,

познат под именом Симо Војводић. Године 1829. игуман Мојсије Зечевић и Симо Војводић повели су одлучну акцију одвраћања потурчених Срба из Васојевића од муслиманске вјере³⁶. Чувши за ово, Шабанагић из Гусиња нападне и спали Ђурђеве ступове. Овим поводом Симо Војводић успијева да издејствује од Скадарског паше – да гусињске аге више немају приступа у Васојевићку нахију, те за наредних

³⁴ Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с. 45-49. и 185-189.

³⁵ Српска краљевска академија, *Васојевички закон од дванаест тачака*, књига 29, Београд, 1929, с.2.

³⁶ Мојсије Зечевић је 9 година био сарадник владике Петр I Цетињског, а потом и владике Петра II Петровића Његоша, који га је изузетно уважавао. Приказани лик игумана Стефана у Горском вијенцу Његош је направио по угледу на игумана Мојсија Зечевића који је био изузетно заслужан на плану одвраћања Васојевића од потурчавања и враћања потурица у православну вјеру.

16 година поменуте аге нијесу ни крочиле на ово подручје, иако су и даље Васојевићи остали под турском управом, али од тада у саставу Скадарског пашалука. Према једном извору, од 1. априла 1843. до 30. маја 1844. године (14 мјесеци), васојевићи кнез је био Никола Васојевић³⁷. Овај кнез је био изузетно образован човјек, дипломата Русије и Енглеске, а једно вријеме и високи официр турске војске. Био је енглески вицеkonzул (1839) у Новом Пазару за: Босну, Херцеговину, Србију и Албанију. Намјеравао је да од Васојевића и других Брда формира српску државу под називом «Холмија» (простор између ондашње Црне Горе, кнежевине Србије и подручја (данашње) Албаније. Томе су се жестоко супростављали Владика Петар II Петровић Његош, који је намјеравао да Црну Гору прошири на Брда, и игумман Мојсије Зечевић, духовни и световни поглавар Васојевића. Према историографским подацима, архимандрит Мојсије Зечевић и Његош су се определили да Николу уклоне из Васојевића. Његош га је позвао на Цетиње, наводно ради договора, али је на том путу у Доњем Загарачу 30. маја 1844. године убијен на мистериозан начин³⁸.

Кнез Никола Васојевић³⁹

Послије смрти игумана Мојсија Зечевића, влас над племеном Васојевића наслиједио је Миљан Вуков, будући васојевићи војвода и црногорски сенатор. У ствари Миљан Вуков је био најзапаженија племенска личност у Лијевој Ријечи и Васојевићима. Прво као барјактар, затим као капетан, а потом у својству војводе и црногорског сенатора – он је читаве три деценије (све до 1878. године) руководио револуционарном борбом Васојевића за ослобођење од Турака⁴⁰. Био је побратим књаза Данила, што је било од великог значаја у подледу афирмисања Васојевића и њиховог зближавања са Црном Гором. У Црногорско-турском рату 1862. године под његовом командом, Селим-пашина војска је доживјела велики дебакл у Доњим Васојевићима: на Рудешу, Полици и Бијелом Потоку, а у Дапсићу је ухваћен и посјечен Селим-паша. Побједу Васојевића на овим

³⁷ Радомир П. Губеринић, *Кнез Никола Васојевић*, Ступови, Андријевица, 1997, с. 140-142.

³⁸ Др Љубомир Дураковић, *Србијанско-црногорска сарадња (1830-1851)*, САНУ, Историјски институт, књига 6, Научно дјело, Београд, 1958, с. 28-63. и 56; Др М. Дашић, *Васојевићи од помена*, с.349-351.

³⁹ Исто, с. 10.

⁴⁰ Миодраг Јоксимовић, *Народна војска Васојевића 1858-1918*, Ступови, Андријевица, 1997, с.52.

мјестима су уједно и најславније побједи Црне Горе у овом рату⁴¹. Након што је Црна Гора 1. маја 1877. године објавила рат Турској, један од три правца напада турске војске на Црну Гору, био је напад на Васојевиће

Војвода васојевићки и сенатор црногорски Миљан Вуков

са сјевероистока - од Рашке, Новог Пазара и Сјенице. Турском војском, која је бројила више од 20 000 војника, командовао је Мехмед Али- паша. Искусни и храбри васојевићки војвода Миљан Вуков дочека 30. маја 1877. године Мехмед Али-пашину војску на Буковој Пољани истраховито је потуче. Ошамућен овим поразом Мехмед Али-паша крене преко Мораче у правцу Спужа, у намјери да успутно нападне Морачу и поруши Морачки манастир. Одазивајући се позиву својих сусједа, Морачана и Ровчана, војвода Миљан Вуков доведе у Морачу четири батаљона Васојевића. У овој одбрани, поред Васојевћа, учествовала су и два дробњачка

батаљона, као и «двје стотине морачких и ровачких стараца»⁴². Одбраном је командовао лично Миљан Вуков, који је направио распоред снага у виду потковице, и сви батаљони су чекали да им он да сигнал за напад. Битка се одиграла 12. јуна 1877. године на подручју Доње Мораче и у њој је турска војска доживјела још већи пораз него на Буковој Пољани. Турци тада изгубише из строја више од 4000 војника (2070 погинулих и 2000 рањених) а српске одбрамбене снаге су имале 60 погинула и 162 рањена борца. Од тада је за Турке остала изрека: »Заклели се Турци на погачу, да не иду више на Морачу«, а за васојевићке борце: «Ко на Морачи није посјекао турску главу, грђи је од жене».

Васојевићке старешине су у Првом балканском рату испољиле високи степен војне стратегије, одлучности и храбрости, а од свих бригадира црногорске војске понајвише се тада прославио бригадир Горњовасојевићке бригаде Радомир Вешовић. У октобру 1912. године бригадир Вешовић⁴³, који је нешто касније постао и црногорски министар војни, је командујући Горњовасојевићком бригадом прво разбио турска утврђења на простору Мокре, Чакора, Језерског врха и Приједола, а одмах потом ослободио Плав и Гусиње са околним мјестима. Исте те године, од 2. до 4. новембра, у Метохији је ослободио: Дечане, Јуник и Ђаковицу (уз садејство Дринске

⁴¹ Исто, с. 81-90

⁴² Исто, с. 120-134.

Бригадни ђенерал и
министар војни
Радомир Вешовић

Најистакнутија и најугледнија личност братства Ђукића у Васојевићима у ратовима против Турака и аустроугарске војске – био је Урош Миличков Ђукић. За гусињске аге и бегове представљао је «страх и трепет». Као човјек био је паметан и разборит, а као ратник – одлучан, храбар и истрајан. У 24. години живота (1897), постао је командир Народне војске и главар Горњих Васојевића. До 1914. године био је командант Андријевичког батаљона, а од 6. августа 1914. године, када је Црна Гора ступила у Први свјетски рат на страни

дивизије из Србије). Вешовићева бригада је у борбама за Скадар, од 7. до 10. фебруара 1913. године, жестоко тукла турске утврђене положаје на Брдањолту, и најзад борбом прса у прса, заузела утврђење на самом врху Брдањолта, последице чега су остале црногорске бригаде успјеле да освоје Мали и Велики Брдањолт. У Првом свјетском рату Радомир Вешовић је био командант Старосрбијанског одреда⁴⁴ који је 28. јуна 1915. године заузео Скадар, што је било од спасоносног значаја за пролаз српске војске и избјеглица у децембру исте те године⁴⁵.

Бригадир и командант
Урош М. Ђукић

⁴³ Чин бригадира увео је књаз Никола 1881. године. Први бригадир у војсци Васојевића је био Тодор Миљанов Вуковић, а након његове смрти (умро је веома млад 1886. године у 33. години живота), бригадир је постао војвода Лакић Кастратовић. Њега је замијенио 1911. године Радомир Вешовић. Васојевићка бригада је тада имала 6 батаљонских округа (Лијева Ријека, Краље, Андријевица, Полимље, Велика и Трепча), а њено сједиште је било у Андријевци. По административном основу Књажевина Црна Гора је још 1910. године подијељена на 10 области (Катунску, Ријечко-љешњанску, Приморско-црмичку, Зетску, Брдску, Никшићку, Вучедолску, Дурмиторску, Морачко-ровачку и Васојевићку). Од тада је Андријевица обласно мјесто Васојевића. У саставу Васојевићке области постојало је 6 капетанија: Љеворечка (капетанско мјесто Лијева Ријека), Краљска (к.м. Краље), Андријевичка (к.м. Ђулиће), Полимска (к.м. Крушево), Величка (к.м. Велика) и Шекуларско трепчанска (к.м. Трепча). Након заузимања Берана 18. октобра 1912. године, формирана је Доњовасојевићка бригада (бригадир Авро Цемовић), а Васојевићка бригада се од тада зове Горњовасојевићка бригада (бригадир Радомир Вешовић). (Миодраг Јоксимовић, *Народна војска Васојевића 1858-1918*, Ступови, Андријевица, 1997, с. 154 -158).

⁴⁴ Четири бригаде са укупно 3400 војника: Горњовасојевићка, Доњовасојевићка, Ђаковичка, Пећка бригада.

⁴⁵ Миодраг Јоксимовић, *Народна војска Васојевића 1858-1918*, Ступови, Андријевица, 1997, с. 290-292.

Србије, па до 1916. године, Урош Ђукић је био командант Васојевићке бригаде⁴⁶, у чијем саставу су била три батаљона: Краљски, Андријевички и Трепачко-шекуларски батаљон. За испољену храброст и ратне заслуге добио је врхунска ратна одликовања: *Карађорђеву звијезду са мачевима*, *Обилићеву златну медаљу*, *Данилов крст* и *бијели орао са мачеви ма*.

Симболи Кнежевине Васојевића

Грб Кнежевине
Васојевића

У монографији *Кнез Никола Васојевић*⁴⁷, поред мапе Васојевића, приказане напријед у овој књизи, која је у ствари мапа из времена кнеза Милутина, помињу се као обиљежја Кнежевине Васојевића: грб, застава и новац (грош од 1, 2 и 3 апоена), мада није сачуван ниједан примјерак, те се не зна како је изгледао.

Васојевићи грб је имао облик штита изнад којег је круна, а на штиту гола рука са исуканом сабљом, са чије лијеве стране је била звијезда, а са десне стране полумјесец.

При дну штита били су иницијали од три слова: КНВ, што је могло имати једно од два значења: књаз Никола Васојевићи, или Књажевина Николе Васојевића (прим. аутора)⁴⁸.

А застава Васојевића била је налик на крсташ барјак легендарног јунака Бошка Југовића која је касније прилагођена крсташ барјаку из времена Првог српског устанка⁴⁹. Ова друга тврдња је доста вјероватна, ако се има у виду да су васојевићи јунаци, који су се истакли у бици на Суводолу 1809.године, добили од Карађорђевих устаника шест барјака. Барјак је био од двије поле: црвене и бијеле, или плаве и бијеле свиле, са по једним или два крста извезеним бијелим концем, а на крсту су била четири оцила, а испод крста је писало: «Бог је са нама». Поред тога, на сва три слободна краја барјака биле су окачене по четири златно-жуте ките.

⁴⁶ До тада су постојале двије васојевићке бригаде: Горњовасојевићка и Доњовасојевићка бригада. Међутим, из тактичко-оперативних разлога тада су ове двије бригаде биле преформиране у четири васојевићке бригаде: Доњовасојевићка, Друга доњовасојевићка, Васојевићка и Горњовасојевићка бригада (Миодраг Јоксимовић, *Народна војска Васојевића 1858-1918*, Ступови, Андријевица, 1997, с. 167-168).

⁴⁷ Радомир П. Губеринић, *Кнез Никола Васојевић*, Ступови, Земун, 1997.

⁴⁸ Исто, с. 128.

⁴⁹ Исто, с. 131.

Карађорђеве барјаче Васојевићи су носили све до 1857. године, а тада су замијењени црногорским барјачом црвено-вишњево боје⁵⁰.

Међутим, сасвим је извесно да су Васојевићи још од времена кнеза Милутина, имали изграђено своје законодавство, а крајем 1829. или половином 1830. године, на скупштини је донет «Васојевићки закон у дванаест точкака». Овај закон се по предањима везује за име игумана Мојсија Зечевића и војводе Сима Кастратовића, који су били изузетно храбри и заслужни челници Васојевића⁵¹.

Према томе, Васојевићи су у својој историји, као највеће српско племе, од свог постанка па до присаједињења Црној Гори, бранећи себе од Турака и арбанашких племенана, били стожер Рашке државе, и уједно мост преко којег је успостављана братска веза између Срба у Србији и Срба у Црној Гори, који су стицајем историјских околности били раздвојени, а од истог су коријена и са истог етничког простора.

Током бројних миграционих кретања, Васојевићи су, поред Лимске долине, насељавали и просторе Поморавља и Шумадије на чијем простору има доста житеља са презименима васојевићких братстава. Отуда су васојевићког поријекла и неке знамените личности у Србији. Тако, на примјер, васојевићког поријекла је реформатор српскога језика и правописа, Вук Стефановић Караџић⁵². Његови преци су живјели на Лопатама у Лијевој Ријечи (16. в.), одакле су и сви Караџићи у Дробњацима⁵³. На васојевићко поријекло Вука Стефановића Караџића подсјећа споменик који му је подигнут на Лопатама.

Карађорђевићи су такође поријеклом из Васојевића, зашта постоје бројни докази, од којих истичемо сљедеће⁵⁴:

1. У родослову Карађорђевића стоји, да је Карађорђевић дјед Јован Ђуришић рођен у Васојевићима (Краљима, прим. аутора) који се са још два брата преселио у Србију 1740. године, а два брата су остала у Васојевићима⁵⁵. Кнез Петар I је у Краљима својим рођацима 1883. године саградио кућу која и данас постоји и зове се Кула Ђурковића који су потомци Ђуришића. Спомен плоча на овој кули подсјећа на боравак Петра I Карађорђевића у завичају својих предака. А у знак поноса и из осјећаја захвалности према војду Карађорђу, Васојевићи са својом браћом из

⁵⁰ Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с.48-49.

⁵¹ Српска краљевска академија, *Васојевички закон од дванаест точкака*, књига 29 Београд, 1929, с. 5-8.

⁵² *Глас Васојевића*, бр. 1/1990, с. 2.

⁵³ Војвода Гавро Вуковић, *Мемоари 2*, с.167).

⁵⁴ «Мисао» бр. 4/2004 (с. 8.), Беране.

М. Дашић, *Династија Карађорђевића поријеклом из Васојевића*, Токови бр. 1, Беране, 1993, с. 91-120.

⁵⁵ М. Дашић, *Поријекло Карађорђевића*, Глас Васојевића, бр. 4, Београд, 1993, с. 3.

Шумадије, подигоше му споменик у Краљима, који је на Видовдан 1996. године свечано открио др Милија Зечевић, почасни предсједник Удружења Васојевића.

2. Вождов син Александар Карађорђевић (кнез од 1842-1858.) био је веома поносан на своје поријекло из Васојевића, па је зато одржавао присне везе са владиком Њеошем и мудрим духовником и главаром Васојевића Мојсијем Зечевићем. Александрова уставобранитељска влада је је одржавала добре просвјетне везе са Васојевићима и пружала финансијску помоћ ђацима који су се школовали у Србији, а главарима у Васојевићима је слао дукате за набавку оружја и џебане која им је била потребна у борби против Турака. Поред тога, кнез Александар се посредством владике Његоша лично ангажовао на елиминисању племенских свађа између Васојевића и Србљака у Васојевићима⁵⁶.

3. Кнез Петар Карађорђевић је више пута радо одлазио са Цетиња у Васојевиће и, према казивању старијих, често је у разговору истицао – да је по свом поријеклу Васојевић. Када је умро знамени васојевићки војвода и сенатор Миљан Вуков (1886), кнез Петар Карађорђевић је са Цетиња отишао у Лијеву Ријеку и присуствовао сахрани, а прије тога био је присутан и на сахрани Миљановог сина бригадира Тодора Вуковића који је преминуо у фебруару 1886. године⁵⁷.

4. Када се Петар I Карађорђевић женио Зорком, кћерком књаза Николе (1883. године), тим поводом питао га је књаз Никола: «Зашто је баш изабрао војводу Миљана Вукова за старога свата»? Добио је одговор: «... по јунаштву и рођаштву ..», дакле, изабрао га је као «војводу своје крви и племена»⁵⁸

5. Када се већ крунисао за краља Петар I, лично је дошао у Андријевицу да посјети постојбину свога прадједе, о чему постоји и филмски запис у Југословенској кинотеци у Београду.

6. Поводом пуштања у саобраћај колског пута Пећ-Андријевица 1925. године, био је организован велики сабор на Књажевцу код Андријевице, на којем су били краљ Александар и краљица Марија. На славолуку на улазу у Андријевицу били су исписани стихови пјесника Мила Вуковића, начелника општине Беране:

«Родна грудa ове земље
Колијевка Вожда - дједе,

Стољењима чекала Те
Краљу славе и побједе!»

⁵⁶ М. Дашић, *Васојевићи од помена*, с. 330-368, 440, 514-516.

⁵⁷ Г. Вуковић, Војвода Миљан Вуков (1820-1886) и Васојевићи, Мемоари 3, с. 456.

⁵⁸ Радомир Вешовић, *Племя Васојевића*, с. 270.

А на том слављу народни гуслар Вуко Аџић пјевао је пјесму о васојевићком поријеклу Карађорђа. Тада неко од присутних упита краља: «Величанство, је ли ово тачно?», а краљ потврди : «Тачно је!»

Вожда Карађорђа Петровића и Вука Стефановића Карацића изнедрили су Васојевићи

ЗАНИМЉИВА ПРИПОВИЈЕДАЊА ИЗ ИСТОРИЈЕ ВАСОЈЕВИЋА

Како је одликован Божо Радулов

Једном приликом када су се у Васојевићима на Алетином кршу дијелила одликовања, министар војни Илија Пламенац упита Тодора Вуковића – ко је најбољи јунак у Васојевићима. Тодор без дилеме одговори – да је то барјактар Иван Бојовић. Чувши ово одмах реагова Божо Радулов Бацановић. Ко каже да је Иван Бојовић најбољи јунак? Ја кажем, одговорио је Тодор Вуковић. Ти нијеси истину казао Тодоре Вуковићу. Тодор ће потом: «Јес' ово је истина, и што ја кажем ни гром не може сломит'. Послије размјене овако жустрих ријечи, Тодор и Божо дохватише сабље и кренуше један ка другом. Илија Пламенац је стао између њих и тражио од Божа Радулова да он онда каже - ко је најбољи јунак. Божо врати сабљу у корице и одговори на сљедећи начин: «Иван Бојовић је добар јунак, то му се не може спорит' , али није најбољи. Нема најбољега. У Васојевићима има триста Васојевића одабраних јунака, али се не може одредити који је од кога бољи» – љутито одговори Божо.

Послије овога, када је књаз Никола обавијештен од Илије Пламенца о овом догађају, напомињући, да је Божо Радулов заиста један од најбољих црногорских официра, па га предложи за орден. Књаз Никола кадса је дошао у Васојевиће потом позва Божа Радулова са његовом четом, којом приликом му додијели: *Данилов орден, медаљу за храброст и златни колајн лика Обилића*⁵⁹.

⁵⁹ Томаш Катанић, *Васојевићи (историјска збивања)*, Комови, Андријевица, 2004, с. 176-177.

Јунаштво се тешко добија, а лако се може изгубити

Старешина Божићана, стотинаш Јован Дмитров Бандовић, послјије једног боја са Турцима изведе Божа Радулова пред војводу Миљана Вукова. «А да који је то бољи јунак Јоване Дмитров? – упита га војвода Миљан.

- Ево овај младић војводу, показујући му Божа Радулова. На моје очи, не само што је сјекао турске главе, него је лејтео кроз Турке. Чим уочи Турчина, потјера га и посијече. Тако једном двојцу уби и главе им посијече, а сјекао би их још, но му ја не дадох више, јер је млад и невјешт, па би могао погинути. Јер ово му бјеше први бој.

Срећно ти било!, рече војвода Миљан Вуков. Само чувај то што си добио, јер се јунаштво тешко добија а лако се може изгубити.

Хоће нешто друго умјесто барјака

Као што је то познато 1809. године Карађорђе је са својим устаницима кренуо у ратни поход да помогне својим саплеменицима Васојевићима да се ослободе од Турака. У легендарној бици на Суводолу код Сјенице до ногу је потучена турска војска, а затим је ослобођен и највећи део територије Васојевића. На свечаном скупу Васојевића и осталих Брђана код Краљшнице Караџорђев изасланик Хаџи Продан и уједно командант Карађорђевих устаника који су учествовали у бици на Суводолу и даље при ослобођењу Васојевића, дијелио је барјаке Васојевићим и осталим Брђанима за ратне заслуге. Том приликом је понуђен један барјак Раду Т. Миликићу из Лијеве Ријеке, који је био «велика и крупна људина и јуначина, али и човјек просте памети». Умјесто да прими понуђени барјак Раде тада рече: «Дајте барјак Тошку Мрки», који је стајао поре њега, «а мени ћете дати нешто друго». Ово «нешто друго» се односило на црну тобцијску капу са перјаницом од коњског репа, која се необично много допала Миликићу чим је угледао. Видјевши са ким имају посла, војводе дају барјак Тошку Мрки, а Раде оста да чека *то нешто друго*.

Алекса Ђуров Бабовић тражи од Карађорђа топуз

У чувеној бици на Суводолу (1809) Алекса Ђуров Бабовић се истакао се се као јунак, а и пренео је неко писмо кнезу Савићу који је био увојсци Нуман паше Пећанина, а у повратку донио неко обавштење од кнеза Савића које је било намијењено Карађорђу. Чим је за ово сазнао, Карађорђе позове Алексу Бабовића да дођер к њему, и понуди му награду за ову услугу. На питање шта жели да добије као награду, Алекса Ђуров прстима дохвати десни брк, погледа преда се и рече: «Вала Карађоко ја би најрадије да ми даш један лијеп топуз». Карађорђе се зачуди оваквој жељи, и поче да негодује: «Гдје ја сада да нађем топуз, и што ће му топуз сада», па му понуди пиштољ и јатагане. «Не, не нећу то, него хоћу топуз као онај што је носио Марко Краљевић када је ишао по земљи, а ти хвала богу имаш топуза доста». Но, и поред великог чуђења овој настраној Алексиној жељи, ипак је на крају успио да нађе неки зарђали топуз и дао му га, а Алекса, задовољан са овим поклоном, пребаци топуз преко рамена и повеђе у Васојевиће. Овај топуз се дуго година чувао на тавану једног од официра Бабовића.⁶⁰

Карађорђе – Па и ја сам од куће Васојевића

⁶⁰ Исто, с. 153-154

На учестале вијести из Мораве, како су називали шире подручје Шумадије, да Кара-Ђока из Тополе нише бројне успјехе у борби са Турцима, игуман Нићифор предложи Васојевићима – да (1804. године) пошаљу депутацију Карађорђу. Поред игумана Нићифора у депутацији су били још: Григоорије Млађеновић, Радуле Ђиновић, Никола Саичић, Радуле син кнеза Јова Тадића, Вуксан Војводић, Радован Лекин Војводић, Стефан Саковић, Павић Бакић, Божо Вешовић, Величко Томашевић и други. Са игуманом Нићифором пошао је и ђак Милош Зечевић, који ће постати касније игуман под именом Мојсије Ђурђевих Ступова.

Депутација изађе пред врховног Војводу, изрази му своју приврженост и пренесе му поздрав Васојевића, које је такође већ било устало против Турака. Карађорђе депутацију лијепо прими, и по приповиједању игумана Мојсија, изјави: «Па и ја сам од куће Васојевића». Пошто се развијао разговор о поријеклу Војводе, истакнуто је – да је Карађорђе унук Јована Радулова Ђуришића из села Краља крај Андријевице, као и да је извесни Ђуро Ђуришић имао 9 синова који по њему добише презиме Ђурковић. Када су Турци 1738. године напали и попалили Васојевиће, Ховервер Авди паша Махмутбеговић тада поведе у ропство много васојевићког живља у Пећ, међу којем и четири Ђурковића. Међутим, Ђурковићи убрзо успеју да побјегну у Мораву (Шумадију). Један од тих Ђурковића је био и Јован, дјед Карађорђевић. По предању које се преносило са кољена на кољено, Васојевићи су увијек говорили да је Карађорђе поријеклом од Ђуришића, а Карађорђевоћи су тврдили да су од Ђурковића. У ствари ради се о истом поријеклу, јер су се Карађорђевићи преци до Ђура презивали Ђуришић, а од Ђура Ђурковићи⁶¹. Неусаглашени су, међутим, подаци према овом извору о томе, да ли се прајед Карађорђевић звао Радуле, или Ђуро, као и да ли је прајед Карађорђевић имао 5, како је то напријед речено (с. 45), или 9 синова, како је том приликом Томаш Катанић.

КОМОВИ

Брате Србине, путниче, ако хоћеш да идеш да видиш Комове, а ти дођи, нећеш с покајати. Видјећеш љепоту предјела, високе шуме, борове, осјетићеш њихов мирис, чућеш жубор извора. Све је ту: птице, тетреби, срне, кунице, јелени, а око ријека бујна трава, цвјетови, високи, планински. У бистрим водама пастрмка и све друго ту је, што краси један предјел. Кад се будеш припео на Комове ја знам да ћеш бити задовољан и знам да ћеш видјети много шта више; али и Божју силу највише.

Прота Милош Велимировић

Ако има мјеста која су створена за пјесму, онда су то Комови. Ако има мјеста гдје може пјесма у срце и душу да удари, онда би то, опет, били Комови. Комови имају снагу да ухвате сваког ко ту дође, а највише својом пјесмом и неком младалачком тугом у пјесми, љепотом дјевојачком и момачким стасом и гласом. ... Пјесме о Комовима носе снагу живота, љепоту израза. Већином су то жалне пјесме, спојене са лијепом тугом за Комовима, њиховом тишином. Но, у тој тузи има има ведрине, живота, наде, има исконске снаге да се истраје и живи:

«..Комовима пасла стада,
чувала их бјела Рада.
Отуд иде момче младо,
па јој вели здраво Радо...»

«..Вила вилу преко Кома звала:
‘Вил’ вилице, моја другарице,
Јеси л’ брала с’ Љубана јаблана?»

Јеси л’ брала смиља изТочила?
Јеси л’ воде с’ Маргарите пила?
Јеси л’ на Ком на планину
била? ..»

(Ратко Делетић)

⁶¹ Исто, 145.

Панораме Комова